

Trestemmig melodisats

To af de grundlæggende satsemæssige principper for udformningen af melodisats er som tidligere anført *parallelføring* og *afsmi-ning af melodiens akkordfremmede toner* jf. Tostemmig melodisats, s.144. Disse principper gælder således også for trestemmig melodisats, nedenfor vil princippernes hovedlinier blive trukket op i relation til trestem-mighed.

1. Parallelbevægelse

Parallelbevægelse kan deles op i to grundlæggende forskellige kategorier:

1. *Absolut (eller real) parallelbevægelse* – karakteriseret ved konstant intervalstørrelse mellem hvert stemmepar.
2. *Skalamæssig (eller modal) parallelbevægelse* – parallelbevægelse, hvor hver stemme gennemløber den *samme* skala. Skalaerne, der gennemløbes, kan dels op i forskellige typer:
 - a. *Diatoniske skalaer* (her kan man evt. tale om *tonal parallelbevægelse*)
 - b. *Skalafragmenter* (primært *hexatone* og *pentatone* skalaer)
 - c. *Symmetriske skalaer* (skalaer, hvor en eller flere af skalaens transpositioner er lig med en af skalaens omvendinger, som fx en heltoneskala)⁸¹.
 - d. Andre skalatyper.

1.1 Absolut parallelbevægelse

Fig. 167. Treklange i omvendning og kvartakkorder

Overstemme: F dur skala

F dur skala

F mol blues skala

1.2 Diatonisk parallelbevægelse

1.2.1 Treklange

Til parallelbevægelse af treklange benyttes fortrinsvis *omvendinger* – sjældnere grundakkorder. Mest udbredt er måske brugen af sekstakkorder, det såkaldte *fauxbourdon*. Dog findes parallelførte grundakkorder hyppigt anvendt inden for visse, nyere rytmiske stilarter, samt når melodien er i understemmen.

Fig. 168 Treklange – grundform og omvendinger gennem F dur skala

– fauxbourdon

1.2.2 Andre akkordstrukturer

Ofte anvendte muligheder er kvartakkorder samt cluster-klange

Fig. 169 Kvartakkorder samt cluster-klange gennem F dur skala

kvartakkorder
- forstørret kvart
i 4. akkord

semiclust-
er/
firklangsfragment

cluster

1.3 Parallelbevægelse gennem andre skalaer

1.3.1 Hexatone og pentatone skalaer

Fig. 170 Parallelbevægelse gennem dur-7 skala samt pentaton skala

G dur -7 skala

G dur pentaton skala

Den trestemmige parallelbevægelse gennem den hexatone dur-7 skala er et vigtigt udgangspunkt for trestemmig melodisats, især med etnisk præg – vokalt såvel som instrumentalt. Skalaen er endvidere tvetydig, idet fx en G-dur -7 skala består af de samme toner som en C-dur -4 skala.

1.3.2 Symmetriske skalaer

Fig. 171 Parallelbevægelse gennem heltone og ottetone skala

C heltone skala

G ottetone skala (1/1 - 1/2)

2. Afsmi-ning af gennemgangstoner

En bevægelig melodi vil gennemløbe akkordtoner samt i forskellig grad gennemgangstoner, jf. Tostemmig melodisats, s.144. samt Afsmi-ning af gennemgangstoner, s. 148.

Udformningen af understemmerne f.aa. gennemgangstonerne kan være

- 1) akkordisk betinget, dvs. understemmerne følger akkorden eller
- 2) lineært betinget, dvs. at understemmerne følger melodien – der bliver tale om *afsmi-ning*.

Derudover kan der være tale om *delvis afsmi-ning*, dvs. at melodibevægelsen følges i nogle stemmer, mens andre holder sig til akkordtonerne.

2.1 Afsmi-ning og frasering

Som det fremgår af side 169, eks.3 medfører udformning af 2.stemme med delvis afsmi-ning tonegentagelser, som principielt ikke kan fraseres legato. *Passager med legato frasering* bør derfor udformes med mindst mulig brug af tonegentagelse.

⁸¹ Denne type skalaer betegnes også *cykliske skalaer* samt *ikke fuldt transponerbare skalaer*.

2.2 Ingelf Eksempel – Side by side

1. Ingen afsmiitning
2. Diatonisk afsmiitning/parallelföring ved diatonisk gennemgangstone, kromatisk afsmiitning/parallelföring ved kromatisk gennemgangstone
3. Delvis afsmiitning, som 2)
4. Blandet fuld og delvis afsmiitning, som 2)

Fig. 172⁸²

1. Understämmorna **spelar samma ackordtoner** till både den ackordfrämmande tonen och upplösningstonen. Tonupprepning blir följden av denna teknik. (Alternativt kan man låta understämmorna ligga kvar.)

2. **Parallelföring utnyttjas** så att de båda understämmorna följer med i melodins rörelser.

3. De båda **teknikerna kombineras** så att en understämma parallellförs, medan den andra spelar en ackordton. Den stämma som kan bilda en passande parallellföring i terser eller sexter med melodin gör rörelsen.

4. Den ackordfrämmande tonen **harmoniseras** med ett passande och till huvudackordet närbesläktat ackord, d.v.s. ackord på kvint (upp eller ned) eller kromatiskt avstånd. Om låten går i C-dur och huvudackordet är G7, så blir ackorden D eller C.

9 Yderligere eksempler på trestemmig melodisats med mere eller mindre afsmiitning ses i eksempler på s.170 – jf. opgave i Ingelf 1992, s.35.

⁸² Ingelf 1992, s.33

3. Retningslinier vedrørende udformning

3.1 Skift mellem omvendinger

Som Fig. 173 viser gælder det ofte om at finde et passende sted at skifte fra en omvendning til en anden – her på 4-slaget i t.1. I anden halvdel af passagen gennemføres parallellbevægelsen ikke.

Fig. 173

Ved melodier med stor ambitus kan der i højt beliggende passager anvendes spredt beliggenhed (som antydnet i Fig. 174, t.4), men ofte vil man foretrække at fortsætte i tæt, hvis det kan lade sig gøre.

3.2 Skift mellem tæt og spredt beliggenhed

Fig. 174. Jobim: Wave.

etc.

Blues Licks

Trestemmige eksempler

Staff 1: Treble clef, C7 chord. The lick starts with a quarter note C4, followed by a dotted quarter note G4, and a triplet of eighth notes (F4, E4, D4). The second measure repeats the first measure.

Staff 2: Treble clef, C7 chord. The lick starts with a quarter note C4, followed by a dotted quarter note G4, and a triplet of eighth notes (F4, E4, D4). The second measure repeats the first measure.

Staff 3: Treble clef, C7 chord. The lick starts with a quarter note C4, followed by a dotted quarter note G4, and a triplet of eighth notes (F4, E4, D4). The second measure repeats the first measure.

Staff 4: Treble clef, C7 chord. The lick starts with a quarter note C4, followed by a dotted quarter note G4, and a triplet of eighth notes (F4, E4, D4). The second measure repeats the first measure.

Staff 5: Treble clef, C7 chord. The lick starts with a quarter note C4, followed by a dotted quarter note G4, and a triplet of eighth notes (F4, E4, D4). The second measure repeats the first measure.

Staff 6: Treble clef, F7 chord. The lick starts with a quarter note F4, followed by a dotted quarter note C5, and a triplet of eighth notes (B4, A4, G4). The second measure repeats the first measure.

Staff 7: Treble clef, F7 chord. The lick starts with a quarter note F4, followed by a dotted quarter note C5, and a triplet of eighth notes (B4, A4, G4). The second measure repeats the first measure.

Staff 8: Treble clef, F7 chord. The lick starts with a quarter note F4, followed by a dotted quarter note C5, and a triplet of eighth notes (B4, A4, G4). The second measure repeats the first measure.

Staff 9: Treble clef, Ab7 chord. The lick starts with a quarter note Ab4, followed by a dotted quarter note Eb5, and a triplet of eighth notes (Db5, Cb5, Bb4). The second measure repeats the first measure.

Staff 10: Treble clef, G7 chord. The lick starts with a quarter note G4, followed by a dotted quarter note D5, and a triplet of eighth notes (Cb5, Bb4, Ab4). The second measure repeats the first measure.

- trestemmig melodiføringsats

- jf. opgave Ingelf 1992, s.35.

Ain't she sweet

C A^b7/E^b Dm⁷ G⁷ C A^b7/E^b Dm⁷ G⁷

C E⁷ A⁷ D D⁷ G⁷ C

Side by side

D G D D

G D G G[#]dim⁷ D B⁷ E⁷ A⁷ D

White Christmas

C B^b7 A⁷ Dm⁷ F[#]7 G⁷ Dm⁷ G⁷ C

Ain't misbehavin' - bridge

Cm A^b7 Cm

C⁷ B^b Bdim⁷ Bdim⁷/C Cm⁷ B^b/F F[#]dim⁷ Gm⁷ C⁷ F⁷ B^b7